За Державу

В 30-ліття IV Універсалу

Видавництво «СУРМА»

На чужині 1948

КТ № 1. Зак. 13245—11 млн. 1978 г.

За Державу

В 30-ліття IV Універсалу

•••◆••

Видавництво «СУРМА»

МИХАЙЛО НОВОСЕЛЕЦЬКИЙ.

Двадцять друге Січня

Знову гряде цей день у радості трагічній,
Коли народній глузд, віками паралітик,
З чуттям низів живих зіллявся
І кинув в світ «шаленого» паперу звиток.

Знову гуде величний спомин
По світлих, міцних днях,
Коли святі кличі свободи
Зродилися під брязк замків гармат.

Знову гряде блискуча сяйвом мить,
Коли в урочистих словах «від нині»,
Осяяні палким вогнем невдалої Полтави,
Живим, новим, відродженим стремлінням,

З хаосу міркувань, злудливих тактик,
Ми вийшли в чисте, вільне поле,
Де нам поставлено новий варстат,
Де мусимо рішати швидко, сміло.

Знову велике свято — великого міцного слова,
І слова цього чистий, рівний друк
Омочено в криваву багряницю;
Тому воно завжди керма народніх рук.

Від нині нам майбутнім поколінням
Зеркал до уст не треба підставляти —
Ми живемо! І грізний волі подих
Чуть і в залізних тюрем гратах.

Мільйонів наших «хочу» затятий шепіт,
І навіть там, в блідним Соловок жаху,
Тремтить у люті дикій кат,
Бо чує неминучість краху.

Ми живемо. В рові, що біля Бупрів,
Тече ворожа злість пініста.
Народ криваво віддає нові, все нові жертви.
Їх дим жене вперед. Вже бачиться дорога чиста.

Вже нині мови вчать народ
Мовчазні і грізні гармати,
У стріли їх, шукаючи живого в мертвім,
Вслухається народ, не лиш співець натхнених віршів,

Гряде великих згадок день,
Живий сучасним чином і майбутнім,
І терпкий жаль по втраті України,
У музиці нових геройств стихає й глухне.

ЧЕРНЯВСЬКИЙ.

Богданова слава

Стогне Київ старий, аж здригається,
На Подолі луна розлягається,
Всюди дзвони гудуть
І гармати ревуть,
І гукає поспільство завзято...
В славнім Києві свято.

Суне з міста народ лава-лавою,
Бо йде в Київ Богдан, вкритий славою.
Із походу верта,
Поминає міста,
Йде у Київ старий із чужини —
В саме серце Вкраїни.

Не огонь по шляху розгоряється,
Гей, то військо йде, наближається.
Суне військо здаля.
Стогне мерзла земля,
Корогви гомонять... А на чолі
Їде влюбленець долі.

Ніби лев степовий, ситий славою,
Що шаблями придбав під Пилявою,
Побратимів своїх
Леопардів грізних,
В Золотії Ворота з собою
Він веде з поля бою.

До Софії іде не хвалитися,
Вкупі з людом усім помолитися,
Що минулась війна
І неволя страшна —
Ті кайдани злих утисків панських
Впали з рук християнських.

І дзвіниці гудуть, аж хитаються!
А Богдан у Софії вклоняється.
І співають попи...
В вікна сонце снопи
Золотого проміння вкидає.
Гетьман... сам промовляє...

«Не дарма морем кров розливалася,
Білим трупом земля укривалася, —
Дорога то ціна...
Та минулась війна, —
І немає ніде в цій хвилині
Більш рабів на Вкраїні!»...

ПАВЛО ТИЧИНА.

Дума

Ой, що в Софійському заграли дзвони, затримтіли,
Не білі голуби — янголи у небо полетіли.
Ой, там збиралися під прапори, під соняшні,
Ще й сині, від нині
Не буде більше пана у Вільній Україні.

Ідуть, ідуть з музикою
Під тінню прапорів
Прекрасною, великою
Рікою стиглих нив.
Ідуть, ідуть, вітаються
І славлять щасні дні,
Жахтять — переливаються
Їх душі вогняні.

Ой, там виходили попи з Софійської, зза брами
З хрестами, з корогвами
У шатах золотих коло Богдана правлять службу Божу,
як рожу!
Вітай свою, Вкраїно, долю, — вітай дівчину гожу!

Горять, горять свободою
Вчорашнії раси,
Бо чули: «Встань з природою»
Згук янгола труби.
І встали всі співаючи
З природою весни
З природою вітаючи
Чудові, дійсні сни.

Як засміялося до них та праведнеє сонце:
«Не дурно гріло я, світило у кожнеє віконце!»
Як заходилися хмарини ткати скатертини — хвилини —
Цвітуть та розцвітають небесні бархатини.

Цвітуть в піснях вкраїночки
Дзвіночки сріблянї
Душею. Чорнобрівочки
Струнчасто-осяйні.
То ж матері майбутнії

Стрічають дні ясні.
О, хвилі незабутнії,
О, сонце! О, пісні!
Ой, що в Софійському та грали дзвони — замовкали.
Там прапори приймали, до народа промовляли...
«Гей, разом, разом станемо на ворога ми, браття, —
Завзяття! —
Хто зрадить матір — Україну —
Прокляття тим, прокляття!
І суне військо лавою
Від білих, тихих брам,
І з «Заповітом», «Славою»,
Весь Київ — наче храм.
В нім скапала кров часові,
Кров мучнів без вінця...
І в нім горять Тарасові
Вкраїнськії серця.

1917. Київ.

«Народе України!

Твоєю силою, волею, словом, стала на землі Українській Вільна Українська Народня Республіка. Справдилась колишня мрія батьків Твоїх, борців за вольности і права трудящих».

...«Однині Українська Народня Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу».

(З IV Універсалу з 22 січня 1918).

Я. ДЕДАЛЕВСЬКИЙ.

Українська Держава

(У річницю 22 січня 1918 і 1919 р.).

У нас живе величний спомин — картин, що виринають з глибини століть. Вони — мов на екрані малюють перед нашими очима образи вогнищ організованого державного життя у пралісах української землі та на безмежних просторах зеленого степу. А там сотні подій — історичних та воєнних актів, що гранітними стовпами підпирають наше минуле, що формили український геополітичний простір, що є символом трудів, змагань та досягнень сотень поколінь наших пращурів, що знаходять свій вислів у двох словах —

Українська Держава.

У нас клекотять срібнотонні мельодії. Гімни українських дружинників, брязкіт шабель у безпощадних боях, величаві свята перемог українського духа, та чину на вулицях Золотоверхового Києва, зливаютсья з безсмертними мельодіями благословенної природи, із щирим висловом у пісні української душі. А їм, мов відгомін, відповідає щось, що живе у наших серцях, що твердо стукає у струни душі й гомонить святочним:

Українська Держава.

Вона живе у наших серцях, хоч її кожного дня розпинає сотні разів червоний окупант. Вона горить чистими й великими прагненнями й зусиллями, хоч нераз душа рветься від болю, коли бачиш, як її розмінюють на дрібні, особисті амбіції, підривають основи її будови нащадки тих, що її нищили у минулому...

У парі з тим, як дикий окупант нищить основи Української Держави та залишає тільки сірі зовнішні форми, вона могутніє й розбудовується у наших переживаннях та чинах. Про неї кує могутню бойову пісню шахтар залізним молотом на рудниках Донбасу, що стає до боротьби за основи свого людського буття. Її голос чує у стукоті машин робітник на заводах Києва. Про неї мріє український селянин, пограбований і позбавлений власної землі. За неї йде могутня боротьба з червоним наїздником...

Українська Держава — ще недавно сама її назва невиразно бриніла на тлі заблуканої та забріханої епохи. Синів та дочок України гонили будувати чужий храм — чужу державу. І виникала сіра, касарняна будова на кістках українських засланців, на крові мільйонів людей, що мала цементувати чуже каміння.. Але не храм вільного життя побудовано, а тюрму визиску та насильства.

Під звук мельодій священної боротьби за власний державний храм, за хату для власного життя, за майстерню для праці та творчости — розростається зміст майбутньої Української Держави. Ми відчуваємо її подих, бачимо її контури. У бойовій мельодії україн-

ського простору все виразніше зарисовується її форма. І ми знаємо, що не будуть це преразливі звуки корпусів поліції, не буде це держава доби світлого абсолютизму, ні держава крамольного нігілізму чи хворобливих мрій філістера, але — твір, якому основу нададуть відвічні творчі та свободолюбиві вартості українського народу.

Українська Держава —

Не країна обріханого, пограбованого та нацькованого на свого брата «інтернаціонального пролетаріяту». Не розпалювання пристрастей одних станів проти других, і не визиск одного коштом другого. Бо селянин — це мій брат, що власним потом поливає чорнозем пращурів та захищає його власною кров'ю. Робітник — це мій брат, що керує сталевими кольсоами, що з його енергії виникає перероблене матеріяльне добро. Бери до рук усе, що в тебе є під рукою й відчуєш у ньому його труд, його зусилля. І інтеліґент — це мій брат, який у найтяжчі буття свого народу його не зрадив та переніс на своїх плечах усі устархіття різних окупантів. Вони поєднанні мільйонами братерських могил борців і мучеників — страдальників, що гинули на Україні та далеко поза її межами. На шлях борців-революціонерів стають їхні сини, дочки, і в глибокому підпіллі, в нетрях Карпат, лісах Полісся, балках українських степів та серед щоденної мозольної праці, могутніє краєкутний камінь української державної будови.

Зразки, приклади й засади? — Чи ж не дає їх сотнями багата українська історія? Чи льогіка самих подій та відносин на Україні та поза нею не зарисовує її виразного пляну? Чи не маємо її у творах наших велетнів? Чи останній мужній погляд друзів, що виконували свій обов'язок до останньої хвилини свого життя, не каже нам про те, якою вони хотіли її бачити?

Серед проклять світових суспільних протиріч, що від них здригається земна куля страшними конвульсіями, йдемо нестримним походом до своєї мети. І не спиняють його могутні удари окупанта й не спиняє його дух черні, руїни, що піднявся знову на українському обрії. Під срібнотонну мельодію української землі, під звуки святих заповітів наших предків, ідуть лави за лавами, не звертаючи уваги на всі труднощі та небезпеки. І у ньому живе образ

Української Держави.

Кожного дня кладеться нові цеглини у її будову і кожного дня зростає фундамент її будови. А на ній підіймається Храм Української Держави.

Живемо в часі історичних зламів. Цілий світ стоїть перед переломовими, епохальними рішеннями. На терезах світових подій важиться сьогодні доля людської культури та суть життя людини, станів і народів. Все залежить від того, чи історичний процес піде шляхом органічного та творчого розвою, чи большевицький підступ та терор кине світ у вир анархії та розкладу.

Противенства, які поділили світ на два ворожі табори такі глибокі та непримиримі, що боротьба йде на взаємознищення. В цій боротьбі витривають та переможуть народи, які мають велику і творчу ідею та життєву снагу. Український народ цю снагу має, але щоб осягнути перемогу, потрібна мобілізація всіх його сил та якнайдоцільніше господарення ними. Без того від буде розбитий ворожою силою та впаде від вичерпання.

Серед сучасної світової кризи, в обличчі смертельних небезпек, народи рятуються, стаючи на шлях релігійного відродження та націоналізму. Націоналістичні ідеї мають найбільше мобілізуючої сили проти большевицького розкладу. Водночас народи шукають з'єднання своїх зусиль у боротьбі проти спільної небезпеки і спільних труднощів. Так націоальний та міжнародній солідаризм йдуть впарі та взаємно себе підсилютть та доповнюють.

•·◆◆·•

УНІВЕРСАЛ ДИРЕКТОРІЇ ПРО СОБОРНУ УКРАЇНУ
з дня 22 січня 1919 р.

«В імені Української Народньої Республіки проголошує Директоріят цілому Українському Народові велику подію в історії нашої української землі.

Дня 3 січня 1919 р. в місті Станиславові Українська Національна Рада Західньо-Української Народньої Республіки, як представниця волі всіх українців бувшої Австро-Угорщини і як найвищий законодатний їх орган, святочно проголосила з'єднання Західньо-Української Народньої Республіки з Українською Придніпрянською Народньою Республікою в одну суверенну Народню Республіку.

Від нині зливаються в одно віками відділені одна від другої частини України, Галичини, Буковини, Угорщини і Придніпрянська Україна в одну Велику Україну. Сповнилися відвічні мрії, для яких жили і для яких вмирали найліпші сини України. Від нині є тільки одна независима Українська Народня Республіка. Від нині український нарід, увільнений могучим поривом своїх власних сил, має тепер змогу з'єднати всі старання своїх синів для утворення нероздільної, независимої Української Держави на добро і щастя робочого люду.

Свято державности

«Славний от славних... благородний от благородних катан наш Владимер... єдинодержець бив землі своєї, покорив под ся округ-ния страни, ови миром, а непокоривия мечем».

Тут лежить нерушима скрижаль Нації, заповіт і дороговказ поколінням і вікам. Залізний Тризуб, здвитнений на Київських горах, сліпучий знак Маєстату і Влади.

Щоб світити на шлях княжим воям, як ітимуть «взяти Червенські городи» та «іспити шеломом Дону».

Щоб стріляв «за рани Ігореві» половців Галицький Ярослав Осмосмил і кривавився за ці гори Данилів тисяцький Дмитро.

Щоб осяяти шлях на Корсунь і Зборів «зацного Богдана, мудрого гетьмана», «Монархи Русского», що захотів «хвалебним воїнським предков наших іти торем» [1]).

«Вирву весь нарід руський з лядської неволі... досить у мене буде вигод і багацтва в моїй землі, в моєму князівстві... Скажу іншим: сидіть і мовчіть... а Украіна козацькая да будет!» [2]).

Ось він — вершок того полум'я, що ним вибухнув козацький вулкан. Нове світло Вотодимирової держави для нових віків.

«З поведенія славного блаженной памяти антецессора (попередника) моєго, Богдана Хмельницького, — запалюється Петро Дорошенко, — того порядку научилемся і зичилем, жеби, як за єго гетманства, так і тепер за моєго уряду, аби било єдино стадо і єдин пастир».

Щоб Україна «в нероздільності предбиваючи, єдиного всегда у себе міла гетмана, заживаючи древніх своїх і старожитних во всем прав і вольностей».

«Не допустіть горкой муки
Матці своїй болш терпіти!
Нуте врагов, нуте бити!» —

кличе «ілюстріссімус Домінус Мазепа» — «Риму козацького сивий Марс».

Щоб «поставити нашу країну в той державний стан, в якому вона була перед польським володінням при своїх природніх князях і при давніх правах і привілеях, що значать вільну Націю».

«Квітень не всує спалахнув у січні, о, імператоре мідних літ!»

Бо Богданову булаву із старечих рук Мазепи перейняв палкий Орлик. Булаву того, хто, як він пише, «утворив з України неза-

---

[1]) З «Універсалу Хмельницького» у Самійла Величка: «Сказаніє о войні козацькой з поляки...» Літопис XVII—XVIII стол.

[2]) За мемуарами Мясковського.

[3]) Орлик. Вивід прав України.

лежне князівство». Бо ж... «від 1649 р. до наших днів її визнала, як князівство, ціла Европа...»

І в темряві кінця 18 ст. смолоскип державної ідеї несе граф Капніст, що 50 літ пізніше загорівся він полум'яним Шевченковим духом —

«Вставайте, кайдани порвіте!»
«Встане Україна і розвіє тьму неволі».

«Встане славна мати Україна,
Щаслива і вільна,
Від Кубані аж до Сяну, річки
Одна неподільна», —

підхоплює Франко.

«...Прийде час, і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольнім колі,
Труснеш Кавказ, впережешся Бескидом,
Покотиш Чорним морем гомін волі».

І той час пришов. «В огні її окрадену збудили...» Над скривавленою землею, над камінною твердинею Києва залопотіли жовто-блакитні прапори.

«Від нині Українська Народня Республіка стає самостійною, від нікого незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу...»

Від нині во єдино зливаються століттями одірвані одна від одної частини Єдиної України — Західньо-Українська Народня Республіка (Галичина, Буковина, Угорська Русь) і Наддніпрянська Велика Україна...

Від нині є єдина незалежна Українська Народня Республіка».

«Від нині нам майбутнім поколінням
Зеркал до уст не треба прикладати

Від нині мови вчать народ
Мовчазні і грізні гармати».

Це покоління переможе.

«Впертість, як кров, пливе в жилах людей цих, міцних, тяжкостопих, світиться знаком тризуба уся ця земля. Горнами чорними воль розпалястсья. Так це,

І все страшніший, величний, огненний, палючий
Сходить над краєм, як дивна планета», —

СОНЦЕ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕЛИКОДЕРЖАВИ.

•◆◆•

Два гранітні стовпи української держави

(22 січня 1918 та 22 січня 1919 р.).

Від трагічного бою під Полтавою московський імператорський орел — символ пануючої московсько-загарбницької верстви, — впивався своїми кігтями в живий організм українського народу. За словами Шевченка, він кожного дня довбав йому ребра та вибирав серце, цебто старався знищити самі основи його національного буття.

Стогнала Україна в кайданах страшної неволі. На місце волелюбних форм Української Держави, прийшла деспотично-поліційна система чужих чиновників та сатрапів московського імперіялізму. Українські селяни стогнали під ударами канчуків поміщиків, насаджуваних з ласки московських царів. Їхні спини гнулися від надлюдської, важкої панщизняної праці, а українські села заливала нужда та темнота. Багатства української землі плили до чужої метрополії, а український робітник працюючи понад сили, змушений був нерідко шукати праці на далекій чужині. Інтеліґенцію примушувано всіма засобами до того, щоб вона була погноєм для чужої культури та щоб вирікалася свого меншого брата, щоб вона вирікалася свого народу.

І Шевченко був саме тим, який у своїх творах змалював усі страхіття й жорстокість національного та соціяльного поневолення України Москвою. Він із сарказмом представив цю систему, що побудована була на поту, крові та кістках трудового народу. І він був тим, який на тлі нашої національної руїни 19 століття, кинув прожектор світла та дороговкази боротьби за визволення всього українського народу.

Але й геніяльність Шевченка не могла вилікувати всіх ран покаліченого та послабленого національного організму та вичистити всю отруту, якою затруєно українське серце. І до вибуху першої світової війни, яка пожарами запалила протиріччя світу, блимали тільки слабі вогники, які віщували майбутнє полум'я.

Тоді, коли рання весна 1917 року загриміла великими громами революції в Петербузі, над Україною появилася барвиста веселка національного відродження. Повільний процес зросту національної свідомости, під впливом полум'яних слів нашого національного пророка — Тараса Шевченка, культурної, суспільної та політичної праці наших каменярів, страхіття війни, що примушували застановитися над питанням — для кого та в ім'я чого, пожежі палаючого світу, підняли Україну з історичного просоння до творення свого нового життя.

Відмінно від московських земель, де революційні події розгорталися на соціяльному тлі, на Україні на перший плян висувалося

питання власного державного будівництва, бо тільки національно-державне відокремлення від Москви могло розв'язати всі питання, які чекали розв'язки на Україні. Це відчуття лежало глибоко у народніх масах, воно лежало також у підсвідомості української інтеліґенції, що її розбурхані хвилі революції висували до керми суспільно-політичними процесами. І ті національно-державницькі елементи були так сильні, що були спроможні проломлювати льоди всяких соціялістичних утопій, нежиттєтворчих доктрин та намули накинутого неволею сервілізму. І тоді, коли на вулицях Петербургу лунали кличі про соціяльні реформи та соціяльну перебудову імперії, на вулицях Києва відбувалися могутні віча з домаганням автономії для України. Серед військових частин фронту та запілля ішов могутній процес українізації, що з сірої маси вояцтва виділяла українських селян, зденаціоналізованих українських робітників та старшин — українців, які часом забули мову своїх предків, і творила полки Української Армії.

Але від стихійних маніфестацій, до справжньої самостійности та суверенности держави ще далеко. Держава, в повному розумінні цього слова, постає щойно тоді, коли дана спільнота визволиться від неволі духово, коли розітне сукупність духових і політичних причин, які склалися на її поневолення. Самостійна держава здвигається тоді, коли в осередку могутнього бажання за нею широких народніх верств, стають тверді будівничі, що мають плян, форму та цементують повстаючу будову. В їхніх руках формується у могутню волю стихія народніх бажань, формується вісь державного будівництва. І тих будівничих перший час іще не було. Їх круг зору затемнювали ще минулі століття неволі, вони блукали в морі чужих суспільних концепцій, бо не було ще часу, щоб залізні закони життя дали їм свою лекцію, щоб час розбив їхнє своєрідне «дводушіє», та в великому горінні зцементував їх самих. Може навіть і не думали представники українських організацій Києва, що об'єдналися 7 березня 1917 року в спільну організацію під назвою Українська Центральна Рада, на чолі з проф. Михайлом Грушевським, що їм доля судила бути тими, хто закладатиме стовпи Української Держави.

Могутній вогонь національного відродження розгортався все далі. Він захоплював щораз нові й нові шари народу. Ще недавні стихійні та принагідні мемонстрації перемінювалися в організовані з'їзди, що почали забирати голос у суспільних, військових та економічних питаннях. У них ембріональний осередок майбутньої Української Держави — Українська Центральна Рада — почала набирати все більше виразної форми центрального тіла суспільно-політичного життя. Через перший Український Конґрес, що відбувся між 6—8 квітня 1917 року, вона своїми впливами поширилася на більшість української території. Перший Український Військовий З'їзд визнав Українську Центральну Раду єдиним правосильним органом, що мав вирішати всі справи, які стосуються України. Перший Всеукраїнський Селянський З'їзд, що відбувся в Києві від 28 травня до 2 червня 1917 року, доповнив Українську Центральну Раду своїми представниками.

У парі з тим, як розростався та міцнів ембріон Української Держави, ширшав і його політичний виднокрут, зміцнювалася твердота його вимог до тодішнього російського Тимчасового уряду.

Ще кілька тижнів тому це були тільки скромні побажання, але по другому Всеукраїнському Військовому З'їзді, що відбувся в перших днях червня 1917 року, який доповнив Центральну Раду військовими депутатами, по його закінченні, появився Перший Універсал Української Центральної Ради до українського народу. В універсалі наведено категоричну вимогу до Тимчасового уряду й закликано український народ до будови власної держави на українських землях.

«Коли Тимчасовий уряд, — писалося в універсалі, — не може дати ладу у нас, коли не хоче разом з нами стати до великої роботи, то ми самі повинні її взяти на себе. Це наш обов'язок перед нашим краєм і перед тими народами, що живуть на нашій землі. І через те ми, Українська Центральна Рада, видаємо цей універсал і оповіщаємо: від нині самі будемо творити наше життя».

Перебравши на себе завдання керівної влади на Україні, Українська Центральна Рада переорганізувалася дня 15 липня та утворила український кабінет міністрів, під назвою Генерального Секретаріяту, а сама переняла функції Українського парляменту.

Даремно протестували проти перших кроків українського державного будівництва нові представники імперіялістичних традицій царської Росії — всякі соціялісти та кадети, згуртовані в Тимчасовому уряді... Український революційний феномен потрясає самою столицею недавньої імперії Романових — Петербургом. 25 червня відбулася в Петербурзі потужна маніфестація 75 тисяч українських вояків та робітників, які домагалися здійснення вимог Української Центральної Ради в справі автономії. Під її враженням кадети — ярі представники московського імперіялізму — уступають з Тимчасового уряду та по цьому виходить декляраціє московського уряду, який погоджується на українські вимоги. Рівночасно з тією декляpацією, Українська Центральна Рада видає свій другий універсал, в якому вона повідомила про згоду з Тимчасовим урядом, про організацію Центральної Ради та завдання, які вона ставить собі на найближчий час.

Та мир з Тимчасовим урядом не тривав довго. Позбувшися неприємного враження могутньої демонстрації, представники московського імперіялізму почали робити всі заходи в тому напрямі, щоб якнайбільше обмежити засяг впливів Української Центральної Ради та Генарального Секретаріяту. Це ставало причиною до постійних непорозумінь. Незадоволені були другим універсалом також українські народні верстви, що вважали його перечеркненням мрій та надій українського народу. Розбуджений самостійницький гін двигає могутньою хвилею український нарід до храму власної Суверенної Держави.

Черговий бій розгортається за Українські Установчі Збори — за Українську Конституанту. Осягнувши автономію, що її постанови безперервно використовував Тимчасовий уряд для постійного втручання в українські відносини, український народ став перед самим центральним питанням державного будівництва: хто має бути сувереном життя українського народу — сам український нарід, чи ним має далі по-своєму господарити московський нарід. Руба стало питання самостійности України...

В час, коли за питання суверенности українського народу відбувався змаг між Українською Центральною Радою та Тимчасовим

урядом, наступив у Петербурзі державний переворот. Уряд Керенського повалили большевики, пірвавши за собою народні маси гаслами про негайний мир, про передачу всієї землі селянству, про передачу всіх заводів робітництву та всіма демагогічними кличами, на які могла здобутися большевицька облудна пропаґанда. На місце Керенського вступив на престол московських сатрапів Ленін-Ульянов.

Перебрання влади большевиками в Петербурзі та домашня війна, яка розгорнулася на Московщині, стали безпосередньою причиною в справі нового кроку по лінії українського державного будівництва. Громадянська війна, що розшалілася в корінних російських містах, перекидалась на фронт, і в українських містах, зокрема в Києві прийшло до зудару між прихильниками обох урядів. Україна ставала перед обличчям громадянської війни чужого елементу за чужу форму влади... Анархія військ, відступаючих із фронту, повінню грабунків та насильства заливала край... Серед таких обставин 13 листопада 1917 року Українська Центральна Раба перебрала повноту влади на Україні. Генеральний Секретаріят доповнено шістьма членами, Генеральним Секретарем для військових справ призначено Симона Петлюру, а кілька днів пізніше Українська Центральна Рада проголосила Третій Універсал, яким Українська Народня Республіка ставала самостійною державою в федерації з іншими народами Росії.

Даремні були надії Української Центральної Ради на мирне співжиття з новим московсько-большевицьким урядом. Дарма, що Центральна Рада видавала найбільше радикальні закони, які зносили нетрудову власність на землю, запевняли всім працюючим восьмигодинний день праці, — большевицькі орди з середини та ззовні підміновували основи Української Республіки. Під покришкою шумної фрази «Долой буржуазію!», провадилася різня українського населення та грабунок українського вутілля, руди, хліба, цукру, що їх тисячами вагонів висилано на корінні московські землі. Ленін-Ульянов ставав вірним переємцем традицій московських царів... Шумні соціялістичні кличі були тільки фразами, які мали прикрити новий імперіялізм та нові грабунки...

І тоді, серед бурі Української Революції, піднявся величезний могутній стовп Української Держави — Четвертий Універсал Української Центральної Ради, проголошений дня 22 січня 1918 року. Це був гранітний стовп, який своєю волею, зусиллями та кров'ю викували найкращі сини українського народу. На ньому вогненними літерами записано:

«Від нині Українська Народня Республіка стає самостійною, від нікого не залежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу». На ньому записано черговий акт підступного нападу московських імперіялістів на Україну: ...«Петроградське правительство народніх комісарів виповіло війну Україні, щоб повернути вільну Українську Республіку під свою власть, і посилає на наші землі свої війська — червону ґвардію, большевиків, які грабують хліб у наших селян і без ніякої заплати вивозять його в Росію, не зоставляючи навіть зерна, приготовленого на засів, убивають невинних людей і сіють усюди анархію, вбивства та злочин.

Ми Українська Центральна Рада, робили всякі заходи, щоб не допустити до тієї братовбивчої війни двох сусідніх народів, але

петроградське правительство не пішло нам назустріч, і веде далі криваву боротьбу з нашим народом та Республікою».

Четвертий Універсал Української Центральної Ради був вислобом волі українського народу — самому та по своїй волі порядкувати своє життя, волі, яка жевріла полум'ям у серцях мільйонів українських людей. Це означало, що Україна перестає бути периферією якогось сусіда, а стає рівнорядним чинником у колі вільних народів. Це означало, що Українська Держава в огні та бурі революційних подій осягнула свою державно-правову самостійність.

Осягнувши власними зусиллями свою самостійність, молода Українська Держава ставала перед питанням свого зцементування та розбудови. Ще не вистарчало крови, яку досі пролито на вулицях українських міст у боротьбі проти біло-московських та большевицьких загарбників. Мусіли прийти нові жертви — нова кров і новий багряний цемент, бо вже таким є український геополітичний простір, що в ньому самостійність треба здобувати та закріпляти власною кров'ю...

Вдержання та розбудова Української Держави вимагали збірних зусиль усього українського народу, всіх станів та всіх земель. Бо не може вдержатися держава тоді, коли поодинокі землі ведуть свої окремі зовнішні політики, коли на території одного народу є кілька, — хоч би навіть і власних, — урядів та армій... Це розпорошує національні сили та послаблює національний організм і стійности народу мусить бути особорність його духових, політичних, політичних спекуляцій. Тому складовою частиною державної самостійности народу мустить бути соборність його духових, політичних, військових та матеріяльних зусиль. Без соборности на ділі й самостійність є тільки її частиною в силовому та територіяльному розумінні. І до великого гранітного стовпа Вільної Суверенної Держеви Українського Народу мусіла прийти соборність українських земель, соборність Української Держави.

Ще рік мусів український нарід блукати на роздоріжжях, ще рік мусів гартуватися політичний розум наших тодішніх політичних провідників, ще рік полум'я любови мусіло виявлятися у героїчних вчинках українських армій, поки з них виріс другий гранітний стовп Української Держави — її Соборність.

І другий раз, в обличчі нового наступу большевиків та останніх приготувань до нього московсько-большевицького уряду, дня 22 січня 1919 року на Софіській площі в Києві відбувся акт з'єдинення Західньо-Української Народньої Республіки з Українською Народньою Республікою в одну Суверенну Народню Республіку. При великому здвизі народу та війська, в присутності представників чужих держав, представники Західньо-Української Республіки обмінялися одвітними грамотами з Верховною владою Республіки.

Акт злуки стверджував урочисто Універсал такого змісту:

«В імені Української Народньої Республіки проголошує Директорія всьому українському народові велику подію в історії нашої української землі... Від нині зливаються в одно віками відділені одна від другої частини України, Галичини, Угорщини і Придніпрянська Україна в одну Велику Україну. Сповнилися відвічні мрії, для яких жили і за які вмирали найкращі сини України. Від нині є тільки одна независима Українська Народня Республіка.

Від нині український нарід, увільнений могутнім поривом своїх власних сил, має тепер змогу з'єднати всі старання своїх синів для утворення нероздільної, независимої Української Держави на добро та щастя робочого народу».

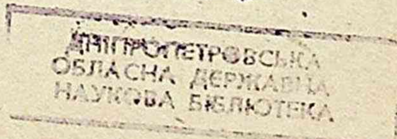
•·◊◊·•

Р. ЗАВАДОВИЧ.

* *
*

Ростем! Живем!
у гнів усьому світу
Встаєм як сфінкс обновлений в огні,
Мечем в юрбу нікчемну і песиту,
Мов леза сталь:
«Не вмерти, ні!»
Прапорів трепет у кріпкій долоні
І гомін крови в жилах молодих
Чи чув? —
Іржать осідланії коні
До куряви невідомих доріг.
Не заридає на воротах мати —
Столочить жаль блискуча сталь копит.
Таких як він,
там тисячі крилатих!
А в кожного
спартанський матчин щит
Кому любов —
ненависті й облуді?
(Злетів з очей туманний темний сон!)
Перечитали у залізнім труді
Мечем по небу писаний закон.
Зваліть давні, гнилі дороговкази!
Нам дзвонить в путь
подібний крови дзвін.
Нехай спливе у наше серце й мязи
Благословення матірне й проклін!

•·◊◊·•

Шляхи відродження Української Держави

Будівництво Самостійної Укарїнської Держави в роки 1917—20 закінчилося нашою поразкою. Молода Українська Держава впала під ударами нових загарбників, які з усіх боків посунули на українські землі. Далекий світ дивився байдуже, як серед тифу, голоду та холоду догоряли останки Української Армії — опори Української Держави. Тодішні переможці мали більше зрозуміння для біло-московських імперіялістів, ніж для справедливого упорядкування Сходу Европи на національному принципі. Україна, на їхній погляд, дуже часто була тільки малим додатком до імперії московського народу. І мало хто з них розумів, що український нарід є під кожним оглядом зовсім відмінною спільнотою від московського народу, та що він хоче творити свої державні форми для свого духа, змісту і стилю життя.

Були також і внутрішні причини упадку Української Держави. Навіть найбільше полум'я Української Національної Революції не змогло протягом такого короткого часу перетопити в кришталь негативні прикмети українського національного характеру, що в'їдалися, протягом століть неволі, в лицарську та державно-творчу вдачу українця. Чужі блискучі метрополії не втратили ще зовсім своєї притягаючої сили на душі тих, що ще недавно були їхніми духовими й політичними невільниками. Дуже негативно на тривкість та силу української державної будови впливали штучно перенесені на український ґрунт чужі доктрини. Вони викликали серед українських провідників мрії, про недосяжні в людському житті ідеали, гнали їх на різні «соціялістичні» експерименти, та не дозволяли скупчити всієї енергії й усіх сил біля власного державного будівництва. Малий досвід політично-державного життя не навчив ще тодішніх наших політичних провідників, що чужі доктрини є тільки висловом потреб та етапу розвою чужих народів, і придатні до наступу чи оборони тієї національної спільноти, яка їх творить.

Жовтнева (1945 р.) Конференція ОУН, яка на початку нової дійсности ґрунтовно розглядала минулий шлях Українських Визвольних Змагань, щоб витягнути з них політичні та тактичні висновки, причини Упадку Самостійної Української Держави зібрала в кількох основних пунктах:

а) недостатню національно-політичну свідомість українського селянства, робітництва та інтеліґенції, а зокрема — українського міста. Недостаточно розвинений уклад внутрішньо-суспільних сил дуже ускладнював, а в деяких моментах вирішно заважив на висліді боротьби в поодиноких етапах;

б) опанування до і під час війни вузлових суспільних, господарських і політичних артерій в Україні чужонаціоналним і ворожим для української визвольної боротьби елементом;

в) традиційні дефекти українського суспільно-політичного життя, що виявилося у формах бунтарства, отаманщини, пристрасних партійних крамол, тощо;

г) відсутність власної суспільно-політичної концепції державности та стратегії визвольної боротьби; розбиття української політичної думки нищівно відбилося на процесі побудови та оборони самостійного державного життя, коли не використано тих творчих сил, що були тоді в українстві;

ґ) злегковаження значення духової та політичної соборности українських земель, актом 22 січня проголошеної, але не переведеної в життя, коли то на ділі задержано два окремі уряди та дві окремі армії;

д) імперіялістичну, рішучу та підступну, привабливими та національними гаслами замасковану політику большевиків;

е) ворожу до української визвольної ідеї поставу західніх великодержав та їхніх союзників.

Отже, під ударами зовнішньо-ворожих та внутрішньо-розкладових сил упала, здвигнена на короткий час по кількох століттях, Самостійна Українська Держава. Українські землі опинилися розшматовані між кількома займанцями, а Українську Державу замінили «автономії» в чужих державах, фікція нашого державного храму — большевицька УССР (Українська Совєтська Соціялістична Республіка), чи просто ворожі окупації.

Впала держава, аде не припинялася боротьба за неї, і вона йшла безперервно та тягнеться до сьогоднішнього дня. На місце Української Армії прийшла повстанські Комітети та Центри, Братство Українських Державників (БУД), Спілка Визволення України (СВУ). та Союз Української Молоді (СУМ), Українська Військова Організація (УВО) та соборний здвиг українського революційного самостійництва — Організація Українських Націоналістів) (ОУН) і врешті українські партизани, які спільно з українським революційним підпіллям на рідних землях продовжують святу війну за Суверенну Українську Державу. А побіч тих основних стовпів нашої визвольної боротьби, різни заходи та вперта праця десятків менших політичних груп у рямцях поодиноких займанщин, чи залишки державних осередків на еміґрації.

На жертівнику боротьби за визволення, в час між першою та другою світовими війнами, мільйони українців поклало свої життя. Вони гинули від большевицьких пацифікаційних відділів, від штучно організованого большевиками голоду, на каторжних працях заслань та по тюрмах червоних катів та інших окупантів. Чужі держави були не храмом для розвою українського духового та матеріяльного життя, а потужними машинами для його припиннювання й винищування українського народу. Вони були вампірами, які висмоктували кров та піт українських робітників, які забирали плоди праці українських селян та нещадно винищували духово й фізично українську інтеліґенцію. Вони були машиною, яка випомповувала всі багатства української землі та населення для потреб чужих метрополій.

І, не зважаючи на ті величезні втрати в людях та майні, на ту нову руїну, яку зокрема большевики створили були протягом свого 20-ти річного панування на Україні, серед бурі та громів 1941 року почалося нове національне та державне відродження. В час, коли наступаючі на схід німецькі армії не охопили ще в залізні кліщі німецького імперіялізму українських земель, з попелу та румовищ

великої руїни забуяло нове життя. На Софії в Києві замаяв знов жовто-блакитний прапор, а в будинку музею, побіч будинку колишньої Української Центральної Ради, вів свої праці підпольно новий український парлямент — Українська Національна Рада, що виникала стихійно з представників населення міста Києва та доповнена була пізніше представниками інших українських міст та земель. Вона справді не проголошувала української держави на хвилях етеру, хоч для того могла мати змогу, але вона була осередком, з якого відроджувалися всі галузі українського життя. Бо не було її завданням формальним проголошенням допомогти німцям здемобілізувати українські частини на фронті, які боролися проти німців, ілюзією заіснування української держави, але здвигнути її від основ. І Українська Національна Рада була серцем усіх заходів для відродження української культури, української церкви, української адміністрації та різних ділянок господарського життя. Вона підготовляла українські народні верстви для боротьби, яка скоро мусіла розгорітися на два фронти — проти німецького і проти большевицького імперіялізму. І коли ця боротьба розпочалася, то члени Української Національної Ради в Києві були першими, які опинилися в німецьких катівнях, які гинули від німецьких куль та стояли в осередку дальшої боротьби, що в ній судилося українському народові скласти нові гекатомби жертв.

*

* *

Боротьба українського народу не доведена ще до остаточного кінця. Большевицька Москва, що опанувала майже всі українські землі, старається різними засобами викликати серед українців та серед інших народів світу переконання, що большевики здійснили ідею самостійности та соборности українських земель.

Безперечно, большевики, підо впливом зовнішніх та внутрішніх відносин, мусять поступатися тут і там на користь українського самостійництва. Але чи може бути соборністю присднювання все нових українських земель до московської метрополії? Чи можна назвати соборністю, коли ще навіть сьогодні великі смуги українських земель, що їх найлегше було б об'єднати, лежать у межах Російської соціялістичної федеративної республіки? Чи можна назвати здійснюванням соборности українського населення, коли сотні тисяч українців вивозиться на каторжні праці в центральних московських районах чи в безмежні ліси Сибіру та пустелі Казакстану? Послідовно здійснюється соборність українських земель, але за рахунок розпорошування та винищування українського автохтонного населення!

Подібно стоїть справа також і з самостійністю української держави. Яка самостійність, коли не можна вільно висловити своєї думки? Коли не можна по-своєму молитися Богу? Коли український селянин та робітник гнуться під тягарами надмірної праці та податками на користь Москви? Коли український інтеліґент мусить боятися своєї рідної мови? Коли в тюрмах кожного дня червоні кати розстрілюють сотні українських селян, робітників та інтеліґенції? . .

Так, самостійність, але вона живе в серцях мільйонів людей, спрагнених волі, які ненавидять у своїх душах поліційну систему державного капіталізму. На практиці покищо «самостійність» большевицької Москви господарити українськими багатствами та зловживати українським іменем на зовнішній арені. «Самостійність»,

над якою повисає, мов меч Дамокля, грізне слово Української Національної Революції!

І перед нами завдання — важке, відповідальне та переломове-історичне: здійснити заповіти обох 22 січнів, заповіти мільйонів людей, що вмирали за наше національне та соціяльне визволення. Перед нами завдання: довести цю боротьбу, що ведеться за буття українського народу за його найбільші елементарні права, до переможного кінця.

Боротьба з большевицькою Москвою незвичайно важка. Маємо справу з найбільше мілітаристичною державою, узброєною від стіп до голови. Мусимо боротися проти найбільше безпощадної поліційної системи, яка скупчує в своїх руках усі матеріяльні засоби для нашого національного знищення. Стоїмо перед ворогом, який свою імперіялістичну політику прикриває найбільше шумними фразами про «демократію», «соціялізм», «поступ», «світову революцію для визволення трудящих»... І нерідко виникає тінь сумніву, яка чорними образами кричить: а що можемо кинути в цю боротьбу ми?...

Москва не така сильна, як це стараються представити вислужники Кремля. Червона від крови, імперія стогне від різнородних протиріч і виказує щілини, які можуть поширитися в безодні. Ми мусимо тільки видержати в боротьбі та повести на позиції ворога найбільше пляновий та широкорозгорнутий наступ. Не терези великої епохальної боротьби, побіч своєї ідеї, яка є найбільше справедливою та непоборною, мусимо кинути в бій великий досвід української історії, а зокрема — досвід останніх трьох десятиліть проти большевицької Москви.

Чого вчить нас великий досвід часів власного державного будівництва 1917—20 років та пізнішої визвольної боротьби?

Досвід української історії каже, що за кожним правовим актом проголошення власної державности українського народу повинен стояти глибоко продуманий плян державницької політики та і власна збройна сила, яка цей акт буде боронити. Так було на всіх етапах Української Держави, так було також і 1917—20 років.

Отже, Українська Держава постає, як, зрештою, і кожна інша — не як вислів безпідставних ілюзій про ласку того, чи іншого окупанта, але як великі зусилля всього народу, а зокрема — його провідної верстви. І тому повна самостійність української визвольної політики, самостійність, оперта на великій життєвій та динамічній силі українських верств, а не розчислювання на зовнішню кон'юнктуру, не спекуляція, що зводиться до продажу одних земель коштом фіктивної обіцянки про свободу та допомогу іншим — мусить бути підставою наших визвольних змагань.

Коли ворог мобілізує проти нас усі сили свого геополітичного простору та нацьковує проти здійснення наших стремлінь усі сили світу, то ми проти нього мусимо кинути всі сили нашої національної спільноти, сили всіх поневолених народів та все, що здорового підняти можна в світі. Тому злочином та катастрофою будуть для нас усякі «блискучі відокремлення», що мають на меті розпорошувати наші національні сили. Кожний чесний українець мусить зайняти те чи інше місце в великому фронті наших визвольних змагань. Всякі доктринерства про тактику, яка має розпорошувати наші національні сили, виступи та дії, які мають відроджувати давно пережиті провінціоналізми, мусять діяти прямо протилежно до наших завдань. Бо соборність — це не тільки великий держав-

ний акт у минулому, але в парі з самостійністю нашої дії — основний краєкутний камінь нашої державної будови. Коли не буде соборницької психології, коли не буде соборницького чину, коли ми повернемо до провінціяльної маси галичан, буковинців, закарпатців, волиняків, харків'ян і т. п., то большевицька Москва може з задоволенням сказати, що її багнети блискуче виконали поставлені їм завдання.

Боротьба українського народу за самостійну Українську Державу мусить розгортатися на всіх відтинках. Вона мусить іти і в краю й на еміґрації, та творити одну плянову цілість. І не можна бути в цьому примітивом та вести боротьбу тільки на одному відтинку, чи на одній смузі рідних земель. Українські революційні змагання мусять охоплювати всі галузі українського життя та перетинати всі артерії деспотичної імперії. Зовнішній відтинок праці мусить цю боротьбу доповнювати. Він мусить створити передумови для остаточного Збройного Змагання, наставити всіх прихильно до реалізації українського ідеалу. Прикладами тут можуть бути великі гетьмани Богдан Хмельницький та Іван Мазепа, які старанно підготовляли собі зовнішнє поле для своїх внутрішніх кроків.

І, нарешті, ведучи збройну боротьбу, ми не сміємо забувати про формування концепції Української Держави. Історичний досвід учить, що на українських землях може вдержатися держава, побудована на засадах, які відповідають українському географічному та політичному просторові. І як події минулого розтрощили три форми держави, що були побудовані в 1917—20 роках за чужими зразками, так розтрощать і тих, що це будуть старатися робити сьогодні. Українська концепція держави мусить бути проектована на українські потреби та відносини та на наші завдання — здійснити передову ролю на грані двох світів. Вона повинна бути народоправною, а не анархічною, свободолюбивою, а не поліційною, — храмом, де український нарід знайде свою правду та волю.

•◆◆•

ДАЖБОЖИЧ.

На грані

Щось нерозгадане є в снах сучасности,
Щось, наче гуркіт підземних сил,
Щось прочувається, мов крах дійсности,
У сизих відблисках синіх кадил...

В уяві сонній — руїни й звалища,
Цілії гори білих кісток,
Храми ж майбутнього стоять на згарищах,
Сяють красою лілей-квіток.

Якісь бажання з вогню та полум'я,
Мов у вулкані, в душі киплять,
Безумні чари вихру визволення
З зойком пекучим в далеч летять...

У безвість, народжену жалем віків,
Кличуть і ваблять огні майбутнього
Буряним гомоном бою могутнього,
Попелом сірим старих богів...

Дві дати

День 22 січня двома знаменними подіями увійшов блискучою сторінкою у велику книгу буття українського народу. Того дня відбулися дві епохальні події в новітній історії України. В відвічній боротьбі українського народу «за свою волю, і правду, і силу у власній хаті!» четвертим Універсалом Української Центральної Ради проголошено **22 січня 1918 р. Вільну, Незалежну, Суверенну Українську Державу.** Того ж дня **в січні 1919 р. відбулося урочисте об'єднання всіх українських земель у єдину Соборну Українську Державу.**

Сьогодні, в річницю знаменних дат, звертаємося думками в недавнє минуле. Хочемо вшанувати українську державну традицію. Своїми думками висвітлити значення цих історичних подій.

В революційних бурях 1917 р. розвалилася зненавиджена російська імперія. Пробуджений до нового життя, український народ відразу заявив про свою волю і право на незалежне державне існування. Він заходився на руїнах царату творити підвалини своєї власної держави.

Національно-державна творчість українців була настільки могутньою, що незабаром постала Українська Народня Республіка. Формально вона була проголошена 20 листопада 1917 р. третім Універсалом Центральної Ради.

Тимчасом у Московщині відбувся жовтневий переворот. Владу захопили большевики. Над Україною нависла загроза нового поневолення її одвічним ворогом. Орди червоних посунули знову на нашу землю. Сюди їх гнала імперіялістична захланність. Большевицька Московщина не могла існувати як держава без українського хліба й металю, без Донецького палива, без виходу через українські землі до Чорного моря.

Фалшуючи волю українського народу, большевицька Москва організувала в Харкові маріонетковий комуністичний уряд і розпочала війну проти української держави. Загони царського полковника Муравйова рушили на Україну встановлювати багнетами совєтську владу. Своєї мети кремлівські володарі домагалися залізом і кров'ю, брехливими гаслами самовизначення українського народу аж до відокремлення й облудними обіцянками землі і фабрик трудящим.

Страшних жертв зазнала Україна підчас першої большевицької навали. Крім масового замордування юнаків, головно студентів вищих шкіл, після відомого бою під Крутми, в багатьох місцях, куди приходили большевики, вони не тільки нищили українські «Просвіти», бібліотеки, школи, але й заарештовували й тисячами розстрілювали людей, що говорили по українськи, або мали якінебудь посвідки, писані українською мовою.

В таких умовах український народ, всупереч ворожим домаганням здійснив своє право на самовизначення. Проголошення четвертим універсалом самостійности української держави відбулося 22 січня 1918 р. на історичному засіданні Малої Ради за проводом М. Грушевського ухвалено четвертий універсал.

Проголошення самостійности України було тріюмфом відродже-
жили і за які вмирали кращі сини України. Від нині єє Єдина, Незалежна Українська Республіка».
ної української нації. Всупереч несамовитому «нє било, нєж і бить нє может», український народ, якому в російській імперії відмовляли в праві на самостійне існування, якому навіть не дозволяли писати і друкувати по-своєму, творити національну культуру, **збудував Суверенну Українську Державу, став українською нацією».**

Так український народ здійснив своє право на самовизначення, на незалежне існування. Те, за що протягом століть боролися, гинули незчисленні покоління українського народу, здійснилося, стало фактом. «Акт Центральної Ради відновив загублену в історичній мандрівці українського народу українську державну традицію, і на полудневому сході Европи постала, як два з половиною століття тому, нова держава Україна. Як і тоді, за часів Хмельницького, так і тепер знову державу створила могутня стихія народного руху, до національного і соціяльного визволення. (Часопис «Боротьба», ч. 14).

З яким піднесенням вітали універсал представники українського народу, як заповняли залі Педагогічного Музею в Києві, де голова Центральної Ради М. Грушевський оголосив цей документ, читаємо в «Історії України» М. Дорошенка:

«Коли Грушевський оголосив: «од нині Україна стає самостійною, ні від кого незалежною . . .» заля вибухла громом оплесків і вигуків «Слава», які стократ лунають у залі, аж стіни дрожать. Кілька разів читання припиняється оваціями, особливо при словах, що «Генеральний Секретаріят переіменовується на Раду Народних Міністрів, та що Україна повинна бути очищена від насланих з Петербурґа насильників».

*
* *

Через рік, 22 січня 1919 р. в Києві відбувся історичний акт об'єднання українських земель в Єдину Соборну Українську Державу. Коли почала розпадатися Австро-Угорщина, представники Галицької, Буковинської і Закарпатської України, об'єднані в Українську Національну Раду, 18 жовтня 1918 р. деклярували і проголосили утворення української держави, пізніше названої Західно-Українською Народною Республікою. Тоді ж виникло питання про об'єднання Галицької Держави з Наддніпрянською Україною.

Дня 3 січня 1919 р. уряд Західно-Української Республіки урочисто заявив про волю до об'єднання Галицької з Придніпрянською Українською Республікою і вислав до Києва делегацію представників Галичини, Буковини і Закарпаття.

Святочне проголошення акту соборности відбулося на Софійському майдані в Києві в присутності війська і десятків тисяч людей. Привітавши делегацію, голова Директорії В. Винниченко прочитав універсал: «В імені Української Народньої Республіки проголошує Директорія Української Народньої Республіки велику подію

в історії нашої української землі. Дня 3 січня 1919 р., в місті Станиславові Українська Національна Рада Західньої Української Народної Республіки, як представниця волі усіх українців Австро-Угорщини і як найвищий законодатний їх орган свідомо проголосила з'єднання Західної Української Народної Республіки з Українською Придніпрянською Народньою Республікою в одну суверенну Народну Республіку. Від нині воєдино зливаються століттями відірвані одна від одної частини єдиної України, Західна Українська Наордна Республіка (Галичина, Буковина, Угорська Україна) і Над-
Народна Республіка (Галичина, Буковина, Угорська Україна) і Над-

*
* *

Тепер український народ продовжує ту боротьбу за здійснення своєї національної мети, яку він розпочав давно і не припиняв протягом большевицького панування. Як і 30 років тому, він сьогодні змагається за знищення большевизму і створення на всіх українських землях від Закарпаття по Кубань, від гирла Дунаю по Дон вільної, незалежної, суверенної, соборної Української Держави.

В. Поліщук.

••◆◆••

ЄВГЕН МАЛАНЮК.

До портрета Мазепи[1])

**Це відчути, вчитатись в це треба,
Розчинитись єством в цім сенсі:
Іллюстріссімус Домінус Мазепа,
Дукс когортіс запорозіенсіс[2]).**

**Срібна чуприна, чоло пророче.
Ні, не порожній зір Ніоби, [3])
Зимні телескопічні очі
Бачать майбутнього буряні доби.**

**В панцир закуто груди і плечі,
Тінню за ними — спалені крила.
Серце юне і тіло старече
Пурпур і бронза окрили.**

**Риму козацького сивий Марсе!
Чули століттями, віщий гетьмане,
Гул погребовий полтавського маршу
Крізь Петербургу отрутні тумани.**

**Квітень не всує спалахнув у січні
О, імператоре мідних літ, —
Вічна пам'ять плечам владичим,
Що обіймали блакитнийй міт.**

---

[1]) За «Вістником».
[2]) «Найясніший пан Мазепа, Вождь Запорозьких когорт» — один із титулів гетьмана.
[3])Мітична постать, мати, що через пиху втратила своїх дітей.

Принципи відродження української державности

(Висновки з історичного досвіду).

Історія боротьби людства за нові, більше відповідні форми суспільного життя, особливо досвід з практики Російської Революції, дають нам змогу зробити висновки.

Треба відмовитися від очевидних мрій, утопій, та мертвих теорій і блуду марксизму та тверезо поставитися до реальної дійсности. Без правдивого зрозуміння основ суспільного життя, не можна побудувати суспільно-політичного ладу та забезпечити собі краще майбутнє.

У висліді своїх важких змагань за існування, український нарід набув високовартісні прикмети життєздатного, талановитого народу з величезним духовим багатством, великими здібностями, витривалістю, лицарством, відвагою, людяністю, товарискістю та витонченим почуттям чести й справедливости.

Всі ці прикмети і здобутки одержали ми, сучасне покоління, в спадщині.

Пережита за останніх 25 років тяжка практика побудови комунізму на українських землях ,а також новіші досягнення науки про суспільство вимагають від українського народу загострення думки про побудову свого суспільного життя, про нові форми суспільного ладу, про напрямок їх природнього розвитку і удосконалення. Мусимо думати про черговий ступінь історичного розвою націй, що для неї після страшенної війни став конечним.

Зведені на підставі досвіду тези дають нам дороговказ, якими шляхами має йти сьогодні українська нація, як збірна індивідуальність, що своїми власними прикметами і здібностями становить джерело творчости нових культурних, духових і матеріяльних надбань та спричиниться до поступу всього людства.

1. Основою людського суспільства є жива л ю д и н а, зі всіма її духовими і матеріяльними вимогами, зі всіма її добрими і злими властивостями. Людина мусить пройти всі ступені фізичного і духового розвитку до повного розкриття її творчих сил, до перетворення її в повновартісну творчу особу.

Безперервний розвиток, самоудосконалення, безперервний поступ вперед є суттю життя людини.

Кожна людина — є своєрідним і неповторним явищем.

2. Сенс життя людини не вичерпується лише задоволенням її матеріяльних потреб. Тільки тоді стає людина повновартісною, а її життя змістовним, коли творчу діяльність вона підпорядковує не фізичному самозадоволенні, а службі вищим цінностям.

3. Людина виявляє себе в тrорчості. Творча праця є не тільки життєвою необхідністю, але духовою потребою людини. Працею і творчістю людина підкоряє собі і переформовує своє оточенян.

4. Свобода є тою безумовною конечністю, чи передумовою, без якої не можливою є творчість і розвиток людини.

Свобода це не є свавілля, розбишацтво чи анархія. Людина існує не одна і живе не лише для себе. Людина у власних інтересах повинна себе обмежувати і поєднувати свої прагнення з загальними прагненнями, бо інакше вона неминуче вступить у конфлікт із суспільством. Свобода кожної людини кінчається там, де починається свобода другої, де виступають на сцену інтереси суспільства.

5. Людина не може жити в одинці, ізольовано. Людина творить суспільні об'єднання: родину, рід, плем'я, народ і націю. Суспільні об'єднання виникають з прородного тяжіння до себе людей, з усвідомленням спільности інтересів. В процесі боротьби за існування і спільному подоланні людьми зовнішніх сил природи, уроджений інстинкт солідарности дає початок організованої співпраці та взаємодопомоги.

Солідарність є головною силою, що утворює різні форми суспільного життя, — від родини до держави.

6. Суспільне об'єднання — не є механічна сума окремих осіб. Суспільство є — соціяльною особою, що таїть в собі своєрідний характер і психологію. Кожній нормальній особі належить не тільки зрозуміння свого осібного «я», але й зрозуміння своєї приналежности до суспільного «ми».

7. Зудари персональних і колективних інтересів, що їх не може уникнути суспільство, находять вірне рішення не в механічному утиску одної з сторін, а в синтезі цих інтересів.

Приватні інтереси підкоряються загальному, але в інтересах загального добра не можна нехтувати приватним інтересом, а є конечним задовольняти їх.

8. Так само не можна в ім'я суспільного ідеалу безконечно пригнічувати особу. В суспільстві рабів умирає суспільний ідеал, Постійне насильство колективу над особою веде до загибелі самого суспільства. Суспільство мусить рахуватися з тим, що кожна особа є своєрідним і неповторним явищем і що в цьому людському конгломераті полягає цінність кожної особи і для неї треба створювати необхідні духові і матеріяльні передумови.

Суспільство не може відмовити людині в найціннішому з земних благ — свободі. Одначе не можна безкарно надавати особі необмежену свободу, бо тоді свободою буде користуватися лише обмежена кількість людей.

9. Особа мусить вийти з вузьких рямок індивідуалізму й дорости до відчуття своєї приналежности до колективу. Ідеальні взаємовідносини особи і колективу полягають у свідомому і добровільному самообмеженні особи етичними і суспільними вимогами і в прагненні колектива яко мога більше задовольнити інтереси своїх членів.

Досягнення таких свідомо солідарних взаємовідносин особи і колективу є основною метою суспільного розвитку.

10. Сучасне суспільство не проста маса чи стара. Воно складається з різних осіб і різних груп, що виконують різні громадські функції. Таким чином в суспільній структурі природньо виникає

нерівність. Нерівність не виправдується і є злочинна, коли окремі особи або суспільні групи зловживають своїм становищем і пригнічують, підкоряють, експлуатують інших. Така нерівність викликає боротьбу.

Нерівність є виправдана тоді, коли кожна людина і кожна суспільна верства підпорядковує свої інтереси загальному добру, коли в основі людських взаємовідносин лежить не боротьба, а співпраця: не ненависть, але любов є вищим мірилом в розподілі суспільних прав і обов'язків, що витворює суспільну цілеспрямованість і справедливість.

11. Розвиток людського суспільства супроводжається двома основними протилежними тенденціями: солідаризацією і боротьбою.

Коли в суспільстві має перевагу солідарність, тоді суспільство скріплюється і прямує до прогресу. Коли перевершують тенденції боротьби, тоді суспільство іде до занепаду і регресу.

Шлях розвитку суспільної свідомости веде від інстинктивної і вродженої солідарности до солідарности свідомої, національної і вселюдської.

12. Життя нормального людського суспільства полягає в постійному розвиткові, в постійних змінах суспільних взаємовідносин і суспільної структури. Життя суспільства не стоїть. Воно рухається, йде вперед.

Сенс суспільного розвитку полягає в досягненні нових, більш удосконалених форм суспільних взаємовідносин і життєвих умов, себто в духовому, соціяльному і матеріяльному прогресі.

Таким чином суспільний прогрес не вичерпується лише матеріяльним добробутом: підпорядкування людині матеріяльної сфери не являється єдиною і достатньою передумовою для щастя й добробуту людства. Один лише зріст матеріяльного добробуту не обумовлює людського щастя, бо він сам по собі не є в змозі визначити форми суспільного буття.

Виробництво — це організоване перетворення ідей в матеріяльну форму. Тому то ідея попереджує виробництво; плян — будівництво; теорія — практику; суспільні ідеали — формування соціяльно-політичних систем.

Дійсно справжній загальний прогрес є можливий лише в тому суспільстві, де існує загальна мета, що виявлена в суспільних ідеалах.

13. Економічні відносини не являються основними і вирішальними в суспільстві, бо суспільні відносини залежать, головним чином від волі, почуття і прагнень самих людей, а не від засобів виробництва. І не матерія і пляни навязують людям суспільні відносини, а люди утворюють ці відносини самі. Тому то люди самі мусять шукати і знайти ті форми взаємовідносин, які утворять найкращі передумови для повного розкриття творчих сил, для плодотворчої праці всіх і кожного для загального добра.

14. Не боротьба внутрішніх протиріч є дійсним рушієм розвитку суспільства, а незмінне прагнення людини до правди у суспільних відносинах.

Кінцевою метою всіх змін суспільного устрою, які б політичні чи економічні форми вони не приймали (революційні, реформа-

ційні чи еволюційні) завжди буде загальне добро — здійснення правди і справедливости.

Правда є той вищий етичний ідеал, до здійснення якого в суспільних взаємовідносинах прагне людство.

15. Без суспільної етики людське суспільство не може існувати. Не клясова, утілітарна, себто відносна мораль, руйнуюча на ділі духові зв'язки суспільства, а етика, що визнає і підтверджує незмінні думи. Лише ступінь їх усвідомленян людством може змінятися.

Ненависть, злоба, і ворожнеча не приведуть людство до щастя, добра і справедливости. Не знищенням одним класом всіх останніх, можлива побудова безкласового суспільства, а з'єднанням і співпрацею тих груп, що разом творять один національно-трудовий моноліт.

16. Суспільство, що солідаризується, обмежується усвідомленням своїх членів конечности свого об'єднання і своєї спільности.

Це усвідомлення давно вже переросло вузькі, феодальні чи класові рямці.

Націонал-соціялізм, фашизм і комунізм викликали у людей огиду до диктатури партій. Вони навчили людей ненавидіти насильство. Люди дійшли до переконання, що тільки справжній солідаризм трудової держави може бути виразником і творцем добробуту і долі людства.

Не на космополітичних і інтернаціональних теоріях, а лише на вроджених кожній людині патріотичних почуваннях, себто на народньому самопізнанню, на почуттях любови до Батьківщини і свого народу можливе органічне об'єднання людей.

Таким чином не верства і не класи, а народ і нація є природньою формою утворення солідарности тих суспільних груп.

17. Нація є органічне об'єднання людей, що усвідомили собі свою спільність, об'єднання в одно спільністю власної культури, спільністю економіки, спільним історичним минулим, а головне загальними прагненнями вдержати себе на поверхні життя в майбутньому.

Національна творчість є не лише сукупністю творчости сучасників, але й творчою потенцією всіх прийдешніх поколінь.

18. Націоналізм зовсім не визначає однобічного національного егоїзму (шовінізму), ні імперіялізму (пригнічення одної нації другою).

Націоналізм не замикається в пасивному почутті любови до Батьківщини і в усвідомленні своєї приналежності до нації, але активно проявляється в служінні своїй вітчизні. своїй нації.
Країна міцна лише тоді, коли народне життя просякнене патріотизмом громадян.

19. Кожна нація, в силу властивих лише їй відмін, характеру, самопізнання і волеспрямованости, має свій цілком відмінний шлях розвитку, свій власний національно-історичний шлях.

Кожна нація творить власну культуру, економіку і державноправні форми свого життя. Кожна нація має своє місце і значіння в загально-людській історії.

А тому нав'язуванням всім народам і націям одної, унітарної, інтернаціональної системи, напр., комунізму, є насильством і порушенням елементарних прав і прагнень народів.

Історичний процес формування української нації супроводжувався впертою і довгою боротьбою. Було багато намагань знищення української нації. Війна націонал-соціялізму і комунізму, в роках 1939—45 була теж спрямована на знищення нації, але і в цих змаганнях, як і завжди, нація зберегла себе, навіть скріпила і доказала свою життєздатність.

В дальшому своєму розвитку українська нація буде спиратися на свобідному волевиявленні народу в кордонах своєї землі, в межах свого народу.

20. Національне не виключає загально-людського. Але служба людству здійснюється через націю. Кожна нація вкладає в скарбницю культури свою творчість і тим самим визначає своє місце і значення в світовому масштабі.

21. Поскільки ідея України є ідеєю справедливого суспільного життя, ідеєю здійснення української правди на землі і саморозвитку не тільки ради себе, але і ради других, то визнаючи самобутність України, як фактора культурно-історичного, слід визнати і світове призначення нашої Батьківщини.

22. Україна — це своєрідний історичний світ, що має свої особливі національні цілі, що іде по самостійному історичному шляху.

23. Після всіх переживань і важких іспитів і страждань, український нарід має право на достойне життя і краще майбутнє. Задовольнити його домагання може лише міцний, державно-правний і соціяльно-політичний порядок, в основу якого буде положена ідея, що відповідає світоглядові і потребам українського народу, що ним є національно-трудовий солідаризм.

24. Національно-трудовий солідаризм — це природне і політичне завершення Українських Визвольних Змагань. Національно-трудовий солідаризм — це відмовлення від утопій і блудів большевизму, це поборювання реакційних поглядів і ствердження нової гієрархії цінностей.

25. Національно-трудовий солідаризм має забезпечити відновлення тих духових, етичних і матеріяльних цінностей, що їх усунув вульгарний матеріялізм і практика большевицької диктатури: — обов'язку, чести, моралі, справедливости, правди, що мусять мати знову своє абсолютне значення.

26. В силу своєї недосконалости, людина завжди буде виявляти не лише солідарність, жертвенність, але і завист і егоїзм. Поборювання шкідливих суспільних тенденцій не стільки методами примусу, скільки проявленням здорових і корисних тенденцій в суспільному житті — є відмінною рисою національно-трудового солідаризму.

27. Нові форми життя українського народу мусять бути побудовані на великому, страшною ціною оплаченому досвіді большевицького періоду, на досвіді історичного минулого України і чужоземного світу. З української і вселюдської скарбниці думки треба взяти все те, що здібне спричинитися до добробуту держави і народу, все те, що може лягти в основу побудови нового, кращого життя і нового право-порядку.

28. В основу суспільного ладу український нарід мусить покласти співпрацю людей, побудовану на ствердженні:

а) особи як живої основи суспільства, визволеної від матеріяльного і політичного насильства і експлоатації;

б) суспільства, як організованого трудового об'єднання людей, звільненого від внутрішніх протиріч і основаного на національній солідарності;

в) взаємовідношення особи і суспільства, основаних на поєднанні і підкоренні інтересів особистих і суспільних.

г) нації, як вищої суспільної форми на даному історичному етапі розвитку суспільства.

д) держави, як вищої службової організації, що оформлює і захищає єдність і незалежність нації;

е) влади, як службового права наказувати, що вживається в ім'я загального добра.

29. Національно-трудовий устрій основано на перевершенні у взаємовідносинах суспільства засад справедливости, солідарности, свободи й права. Ці вихідні точки здійснюються в спільній, вільній праці всіх громадян на загальне добро і при широкій участі народу в утворенні суспільного і державного порядку.

30. Національно-трудовий устрій має здійснити в сучасних модерних формах суспільного ладу, соціяльну справедливість — вищу Правду на землі, Правду до якої вічно прагне український нарід.

Побудова нового суспільства в новій державності, в ім'я цієї Правди, а не в ім'я класових, партійних чи індивідуальних галапасницьких інтересів, є ідеалом українського народу.

Земля і народ творять одну нерозривну цілість — Україну.

Намагання монополізації українського життя однією партією в нинішніх обставинах протиприродні і заздалегідь засуджені на невдачу. Вони лише анархізують українське суспільство.

Здиференційованість українського суспільства — це явище нормальне, але вона не повинна переходити певних меж, щоб не атомізувати нашого суспільства. Вона повинна знаходити свою розв'язку в національній солідарності, як головній прикметі всякого політичного дозрілого народу.

Вважаємо за нормальне й корисне змагання між політичними групами й організаціями, бо цим способом відбувається кристалізація ідей та добір людського матеріялу і цим шляхом оформляється правильна концепція визвольної акції. Та ці змагання, щоб дати практично-позитивні наслідки повинні відбуватися в належній формі з додержанням етичних засад та засади національної єдности.

Приймаємо, як факт, існування в українському світі поруч націоналістичного руху, ще цілого ряду інших політичних і світоглядових течій. Одначе, лише націоналістична ідея може стати найпевнішою підвалиною визволення і державницького скріплення української нації. Тому націоналізм й боротиметься за свою провідну ролю у українському житті.

З резолюції III ВЗУН.

1-20 грн.

